

SAT-2.114-1-HPSW-07

ACTUAL ASPECTS OF THE ANTI-DISCRIMINATION POLICY OF THE EUROPEAN UNION IN THE FIELD OF ACTIVE AGEING

Sasho Nunev

АКТУАЛНИ АСПЕКТИ НА АНТИДИСКРИМИНАЦИОННАТА ПОЛИТИКА НА ЕВРОПЕЙСКИЯ СЪЮЗ В ОБЛАСТТА НА АКТИВНОТО СТАРЕЕНЕ

Сашо Нунев

***Actual aspects of the anti-discrimination policy European Union in the field of active ageing:** The article presents issues of anti-discrimination policy of the European Union in the field of active aging. They are regarded in the context of the demographic situation in Europe and anti-discrimination perspective in the concept of active aging. It analyzes the main aspects of anti-discrimination policy of the European Union in the field of active aging and presented priority directions for development and increasing the effectiveness of the policy that is used.*

***Key words:** active aging, solidarity between generations, age discrimination, anti-discrimination policy in the field of active aging*

JEL Codes: I31, J71, J78

ВЪВЕДЕНИЕ

В условията на икономически растеж, динамично и демократично развитие Европейският съюз е изправен пред сериозното предизвикателство на демографски дефицит. Европейската комисия и Европейският парламент определят демографските промени, свързани с увеличаващия се дял на възрастното население, като изключително важен проблем, тъй като се предвижда, че той ще породи сериозни последици в социален, икономически, здравен, образователен аспект и ще бъде предизвикателство пред солидарността на поколенията и недискриминирането на основата на възраст.

ИЗЛОЖЕНИЕ

1. Демографски промени в Европейския съюз и структуриране и развитие на антидискриминационната политика спрямо възрастните хора

Във връзка с негативните демографски тенденции в Резолюция на Европейския парламент от 21 февруари 2008 г. за демографското бъдеще на Европа (2007/2156(INI)) се поставя акцент върху приемането в контекста на демографското бъдеще на Европа на широкообхватни антидискриминационни мерки по отношение на възрастните хора и техни представители от уязвими групи в крайна бедност. Съществено внимание се обръща на малтретирането и липсата на грижи в институции, в които жертви са възрастни хора. В тази насока държавите-членки се призовават:

- да работят активно за по-задълбочено опознаване на мащаба на дискриминиране и малтретиране на възрастните хора в Европейския съюз;
- да конструират глобална стратегия за реализиране и развитие на широкообхватна кампания за представяне на информация и знания в областта на недискриминацията и ненасилието на възрастни хора, включваща обучение на

доставчици на услуги и институции, определяне на норми за качество и санкции срещу дискриминирането и малтретирането;

- да разработят качествен подход към човешките ресурси и да определят „цикъл на активен живот“, който съчетава образованието и обучението през целия живот, формалните и неформалните знания, умения и квалификации и трудовия стаж от началото до края на активния живот;

- да осъществят *реформа* в областта на управлението на кариерата на възрастни служители, които са *дискриминирани* след навършване на 50 години в процеса на наемане, не са допускани до обучения и използване на нови технологии, не им се признава натрупания професионален опит и се ограничава повишаването им в длъжност. Това изисква и *ефективно прилагане* на разпоредбите на Директива 2000/78/ЕО на Съвета на Европа за създаване на рамка за равно третиране в областта на заетостта и професиите, забраняваща дискриминацията на основата на възраст в сферата на образованието и заетостта;

- да съдействат за осъществяване на наблюдение от страна на Комисията и при необходимост тя да предприеме действия спрямо онези от тях, които запазват в законодателството си дискриминационни разпоредби в случаи на работници с увреждания или възрастни такива;

- да създадат условия за реализиране на широк дебат върху правото на възрастните хора на достойно пенсиониране като условие за платежоспособност, достоен живот и социална интеграция. Акцентира се върху съществения принос на възрастните хора за социалното сближаване чрез участие в доброволен труд и полагане на грижи за семейството, открояващи се като дейности с помагач характер в социален аспект.

2. Антидискриминационната политика на Европейския съюз и концепцията за активен живот на възрастните хора

Европейската комисия се придържа към позицията, че демографските промени е възможно да се преодолеят чрез позитивен подход, поставящ акцент върху възможностите на хората в напреднала възраст. Концепцията за активен живот на възрастните хора е поставена в основата на свързания с визирания подход позитивен отговор на демографските промени, който е от съществено значение за солидарността между поколенията. Активният живот на възрастните хора се свързва със следните принципни моменти, в които присъства и съществена антидискриминационна перспектива [1]:

- предоставяне на възможност на повече възрастни хора от двата пола да работят и да бъдат активни на пазара на труда за по-дълъг период от време посредством преодоляване на бариери от структурно естество и стимулиране на тази им активност;

- подпомагане на активното гражданство на възрастните жени и мъже чрез формиране на среда, която признава и използва приноса им за развитие на обществото и е недискриминираща спрямо тях;

- създаване на условия жените и мъжете в напреднала възраст да съхранят здравето си и да водят независим живот на основата на стареенето в добро здраве, съчетано със създаване на адаптирана жилищна и локална среда, предоставяща им възможност да живеят в домовете си за по-продължително време.

Важен момент и фактор за успешна реализация на Стратегия „Европа 2020“ е осигуряването на възможности на възрастните хора за пълноценно участие в рамките на пазара на труда и извън тях, както и овластяването им да се реализират като активни трудещи се, потребители, помагачи и обгрижващи, активни участници в доброволческа дейност в интерес на подобряване на благосъстоянието на обществото и на уязвими групи в него и на изграждането на устойчив модел на интеграция и недискриминиране на основата на възраст и други признаци. В тази

насока част от целите на Стратегия „Европа 2020“ се свързват с повишаване на нивото на заетост на възрастните хора, както и на онези от тях, които са в риск от бедност, дискриминиране и социално изключване [2].

Противопоставянето на дискриминацията на основата на възраст на пазара на труда има важно значение за осигуряване на условия и възможности за активен живот на възрастните хора в сферата на трудовата заетост, както и за стимулирането им да продължат да работят по-дълго време. Във връзка с породените от възрастовата дискриминация несправедливости е приета Директива 2000/78/ЕО на Съвета от ноември 2000 година за създаване на основна рамка за равно третиране в областта на заетостта и професиите, независимо от религията или убежденията, увреждането възрастта или сексуалната ориентация на индивидите в Европейския съюз.

Ангажираността на Европейската комисия и на Европейския съюз с живота, проблемите и включването на хората в напреднала възраст намира непосредствен израз в отбелязването на Европейската година на активния живот на възрастните хора и солидарността между поколенията – 2012 година. Във връзка с това Европейската мрежа на националните органи по въпросите на равенството, публикува през септември 2011 година свой доклад по проблеми на борбата с възрастовата дискриминация и всички други видове дискриминация, базиращ се на изследване на дейността на органите по въпросите на равенството по отношение на възраст. Отчитането на значимостта на принципа на недискриминиране на основата на възраст се откроява и в определянето му от Съда на Европейския съюз като общ принцип на правото на Европейския съюз, защото изразява конкретното прилагане на общия принцип за равно третиране. Политиката на противопоставяне на дискриминацията по признака възраст се базира на законодателство на Европейския съюз с антидискриминационна насоченост в определени направления: равно третиране в областта на заетостта и професиите; равенство между жените и мъжете чрез прилагане на принципите за равното им третиране при социално осигуряване; самостоятелно наети лица; социална закрила, осигуряване на достъп и предоставяне на стоки и услуги. Значимостта на принципа на недискриминиране на основата на възраст се откроява и от определянето му от Съда на Европейския съюз като общ принцип на правото на Съюза. Упражняването на правото на социална закрила е един от важните в недискриминиращ аспект принципи и фактори, допринасящи за воденето на активен живот от възрастните хора в рамките на Европейския съюз. Във връзка с това чрез Европейският регламент за координация на системите за социално осигуряване (Регламент ЕО № 883/2004) е постигната договореност за мерки за защита на достъпа до системите за социална сигурност и социална закрила на мобилни в географско отношение хора, което да им позволи да водят независим живот. Осигуряването на достъп на възрастните хора до здравни грижи също има антидискриминационно измерение, изразяващо се в гарантирането на равен достъп до законово определените системи за здравно осигуряване и предоставяне на здравни грижи за хора, реализиращи трансгранична мобилност, без да бъдат разделяни на основата на национална принадлежност.

Структурните фондове и Кохезионният фонд на Европейския съюз са органи, които подкрепят активния живот на възрастните хора. Той е основен елемент в програмите и проектите за финансиране, които подпомагат държавите-членки в политиките им за насърчаване на социалната кохезия и за постигане на равнопоставеност, солидарност между поколенията и недискриминация. Една от водещите цели на Кохезионния фонд е реализирането на реформи в областта на социалните дейности с акцент върху активното стареене, сближаването между поколенията, насърчаване на участието на възрастните хора и недискриминирането на основата на възраст и други признаци. Научните изследвания и иновациите са

също важни фактори с принос за разработването на политики и намирането на научно обосновани решения в областта на активния живот на възрастните хора и недискриминирането им. Чрез функцията си на инструмент на Европейския съюз за подпомагане на развитието на райони с малки населени места Европейският земеделски фонд за развитие на селските райони финансира проекти за преодоляване на изолацията на възрастните хора в тези места (напр., проект в Дания за създаване на място за срещи за възрастни хора, които са били в изолация), както и такива за повишаване на качеството и достъпността на социалните услуги и развитието на социалната инфраструктура в интерес на задоволяване на потребностите, воденето на активен живот, превенция на изолирането и дискриминацията на застаряващото население в сериозно засегнатите от демографски промени селските райони. В контекста на визираните политики и практики Комисията на Европа прави предложение за подпомагане на развитието на селските райони чрез Европейския земеделски фонд за развитие на селските райони за програмния период 2014-2020 година (COM(2011)627), в което се предвижда не само разработването на стратегии за местно социално-икономическо развитие, но и създаването и предоставянето на насочени към активния живот на възрастните хора услуги, допринасящи за преодоляване на изолацията и дискриминацията им [3].

Осма рамковата програма на Европейския съюз за научни изследвания и иновации „Хоризонт 2020“ се реализира в периода от 2014 до 2020 година и е най-голямата до момента рамкова програма за научни изследвания и иновации с бюджет от 80 милиарда евро. Тя е ориентирана към трансформиране на новаторски идеи във върхови постижения с цел да се посрещнат предизвикателствата на демографските промени и да се формират политики и условия за активно стареене, насърчаване на заетостта, солидарност между поколенията, толерантност и недискриминиране. Включва система от мерки за развитие на европейското изследователско пространство, както и разработването на пътни карти за осигуряване на стратегии за изследванията в областта на остаряването.

Европейският съюз предоставя подкрепа на политиките от националните правителства чрез разработване и реализиране на *координирани стратегии* и *взаимно обучение*, за да се постигне разбиране на демографските промени, пред които е изправено днес европейското общество. Той изпълнява активна роля в насърчаването на разбирането от тяхна страна не само на последствията от динамичните промени, но и на възможните решения с цел оползотворяване на потенциала на възрастните хора. В изследвания на Евробарометър от 2012 и 2015 година по проблеми на активното стареене и дискриминацията в Европейския съюз се откроява неблагоприятна тенденция в областта на възрастовата дискриминация.

ЗАКЛЮЧЕНИЕ

На основата на реализирания преглед на антидискриминационната политика на Европейския съюз в областта на активното стареене в актуалните социални, политически и икономически условия и демографски процеси можем да представим следните открояващи се със своята актуалност и важност приоритетни направления за развитие и повишаване на нейната ефективност:

- засилване на антидискриминационния компонент в политиката за активно стареене, за да се постигнат целите на активния живот на възрастните хора и да се изгради устойчиво функциониращ модел на интеграция и недискриминиране по признака възраст и пресичащи се с него други признаци;
- реализиране на стратегически ориентирани, добре организирани и ресурсно осигурени информационни кампании на ниво държави-членки и Европейски съюз, представящи ползите за обществото и за възрастните хора от активното стареене,

възможностите за предотвратяване и противопоставяне на възрастовата дискриминация и пресичащи се с нея други признаци, мащабите на разпространение на дискриминацията и насилието над възрастни хора и подходи за справяне с тези негативни социални явления;

- осигуряване на условия и възможности за участие на възрастните хора на пазара на труда и овластяването и реализацията им като активни трудещи се и потребители, полагащи грижи за нуждаещи се хора, участници в доброволческа дейност, открояващи приноса им за подобряване на благосъстоянието на обществото и на хора от уязвими групи;

- реализиране посредством европейски и национални стратегически документи и планове, проекти и програми на специализирано обучение на доставчици на социални услуги и на персонала в институции в областта на антидискриминационната политика и свързани с нея добри практики за работа с възрастни хора;

- разработване на стандарти за качество и използване на действени мерки за противопоставяне на дискриминацията и малтретирането на възрастни хора за създаване на устойчиво функциониращ модел на социално включване, интеграция, предотвратяване и противопоставяне на възрастовата дискриминация, толерантно отношение и солидарност между поколенията;

- преодоляване на структурната дискриминация и формиране на цялостен политически подход с антидискриминационна насоченост с фокус върху създаване на условия възрастните хора от двата пола да бъдат трудово и социално активни за по-продължително време и обществото да използва оптимално капацитета им на основата на концепцията за многообразие, толерантност, солидарност между поколенията и недискриминиране;

- развитие на социалната и здравната инфраструктура и услуги в региони в Европейския съюз в неравностойно в социален и икономически аспект положение и със застаряващо население, за да се отговори по подходящ начин на демографското предизвикателство, да се подобри равният достъп до услуги в тях като в тези мерки се включва значим антидискриминационен компонент;

- постигане на баланс между икономическа, социална, културна, духовна и други перспективи в антидискриминационната политика в областта на активно стареене, отхвърлящи негативните стереотипи за възрастните хора, поставящи акцент върху активната им роля в обществото и фокусиращи върху осигуряване на цялостна защита от дискриминация;

- оптимално използване на възможностите на структурни фондове и на Кохезионния фонд на Европейския съюз чрез финансирани от тях програми и проекти с цел постигане на равнопоставеност, солидарност между поколенията и недискриминиране, разработване и прилагане на стратегии за управление на възрастта с антидискриминационен компонент, преодоляване на изолацията на възрастните хора в региони с влошена демографска и икономическа структура, осъществяване на научни изследвания и насърчаване на иновациите за превенция и противопоставяне на възрастовата дискриминация;

- осигуряване на условия и възможности за овластяване и участие на възрастните хора и техни организации при формирането на антидискриминационната политика в областта на стареенето и при обсъждане и решаване на проблеми на дискриминацията; отчитане на структурните и икономическите неравенства, културните и религиозните различия в общността на възрастните хора и проява на гъвкавост в подходите с цел помагане на възрастните хора да се адаптират по-успешно към промените в живота им.

ЛИТЕРАТУРА

[1] Приносът на Европейския съюз към активния живот на възрастните хора и солидарността между поколенията. Генерална дирекция „Трудова заетост, социални въпроси и приобщаване“, Отдел D.3, Люксембург: Служба за публикации на Европейския съюз, 2012 г.

[2] Цели на „Европа 2020“. http://ec.europa.eu/europe2020/europe-2020-in-a-nutshell/targets/index_bg.htm

[3] Proposal for a Regulation of the European parliament and of the Council on support for rural development by the European Agricultural Fund for Rural Development (EAFRD) (COM(2011) 627 final).

[4] Tackling Ageism and Discrimination. An Equinet Perspective in the context of the European Year for Active Ageing and Solidarity between Generations 2012. Published by Equinet, the European Network of Equality Bodies. September 2011.

За контакти:

доц. д-р Сашо Нунев, Катедра „Обществено здраве и социални дейности“, Русенски университет „Ангел Кънчев“, тел.: 0886 802466, e-mail: sasho_nunev@abv.bg